

УДК 519. 876.5

Н.В. Васюткіна, М.В. Ястреб

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ІТ-ГАЛУЗІ ТА ІТ-АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ СПОЖИВЧИХ ІННОВАЦІЙ

В статті розкрито тенденції розвитку ІТ сектору в Україні, зокрема аутсорсингу. Розглянуто причини і найбільш типові підстави для використання аутсорсингу. Визначено основні його види: виробничий, інформаційних технологій і бізнес-процесів. Ключові особливості кожного з видів та основні переваги використання підприємствами ІТ-ринку. Проаналізовано відомості про рейтинг глобальної конкурентоспроможності, розвиток аутсорсингового бізнесу та об'єм найбільших ІТ-ринків світу. Закцентовано увагу на розвитку інноваційної діяльності, зокрема її комерціалізації та пошуку шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності, економічного і стійкого зростання. Визначено актуальні питання комерціалізації результатів інноваційної діяльності та ключові аспекти забезпечення ефективності і стимулювання комерціалізації інновацій. Показано вплив ІТ – аутсорсингу в Україні на розвиток ІТ- галузі. Систематизовано основні заходи для подальшого розвитку ІТ – аутсорсингу та ІТ- галузі в Україні.

The trends of IT industry development in Ukraine, particular in outsourcing, are exposed in the article. Reasons and most typical grounds are considered for the use of outsourcing. The definition of its main kinds is given: productive, information technologies and business processes. Key features of are systematized each kinds and main advantages of the use of IT-market by enterprises are shown. The information about rating of global competitiveness, development of outsourcing business and size of the largest IT-markets of the world is analyzed.

Payed much attention to the development of innovative activity, in particular to its commercialization and search of ways of transformation of scientific potential in a resource for providing of competitiveness, economy and proof growing. The topical questions of commercialization of results of innovative activity and key aspects of providing the efficiency and stimulation of commercialization of innovations are determined. Influence of IT-outsourcing on the development of IT- of industry in the Ukraine is shown. Basic measures for further development of IT - outsourcing and IT- industry in Ukraine are systematized.

Ключові слова: ІТ-галузь, ІТ-аутсорсинг, результати, інноваційна діяльність, комерціалізація, конкурентоспроможність.

Key words: commercialization, IT industry, IT outsourcing, results, innovation, competitiveness.

Постановка проблеми.

Нинішня ситуація в Україні, що характеризується проблемами політичної та економічної сфери, загострює увагу на розвитку інноваційної діяльності, зокрема її комерціалізації та пошуку шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності, економічного і стійкого зростання. Існує гостра необхідність пошуку нових напрямів підвищення конкурентоздатності як окремих галузей, так і всієї економіки в цілому [8].

Управління конкурентоздатністю через призму дослідження ІТ-галузі в Україні представляється актуальною, тому що на сучасному етапі Україна залишається одним з лідерів розвитку ІТ-галузі, зокрема ІТ-аутсорсингу. Разом із тим, сфера інформаційних технологій потребує нових підходів як з боку державного управління, так і з позиції надання нових інноваційних послуг.

За результатами 2014 Україна посіла 76 місце в Рейтингу глобальної конкурентоспроможності. Відповідно до даного індексу, Україна відноситься до 2-ї групи країн (де економічне зростання залежить від зростання ефективності ринків і рівня освіти). Росія випереджає Україну на 20 позицій, займаючи 64 місце, і відноситься до 4-ї групи, яка характеризується трансформацією з 2-ї категорії в 3-ю (в 3-й групі знаходяться переважно розвинуті країни, де економічне зростання залежить від інновацій) [6].

Конкурентоспроможність національних економік тісно пов'язана з розвитком ІТ-сектора. Чим більше розвинений сектор ІКТ, тим більш конкурентоспроможною є країна. Актуальність проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємств та галузей зростає в результаті інтеграції України в міжнародні організації і подальшого розвитку ринкової економіки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питанням розвитку ІТ-аутсорсингу присвячені чисельні праці таких вчених як: Алімова Т., Боков В, Брінь П., Вайнштейн В., Добронравов О., Лосєв С., Мельник О. та інші.

Даній проблематиці також присвячені дослідження зарубіжних дослідників, таких як: Баден-Фуллер С., Брюс Д. Дж., Вількокс Л.П., Волстром Дж., Котлер К., Таргет Д., Хант В., Хейвуд Дж. Б., Хендрі Дж. та інші.

Слід зазначити, що аналіз великої кількості літературних джерел, які зачіпають функції, призначення і переваги аутсорсингу, показав, що в сучасній економічній літературі відсутня категоріальна єдність визначення аутсорсингу. Також слід зазначити, що більшість з цих робіт носять не теоретичний, а інформаційний і прикладний характер. Таким чином, накопичена велика кількість матеріалу, який вимагає теоретичного узагальнення і систематизації через призму дослідження ІТ-галузі і ІТ-аутсорсингу.

Постановка завдання та мета. Метою роботи є ідентифікація стану конкурентоспроможності ІТ-галузі та ІТ-аутсорсингу в Україні в умовах комерціалізації споживчих інновацій. **Завданням дослідження є дослідити можливості розвитку ІТ – галузі в Україні.**

Виклад основного матеріалу

В сучасному світі технології стають інструментом впливу на величезні маси людей. Стираються межі, і створюється новий світовий порядок. ІТ-індустрія показує експоненціальне зростання, і його наслідки позначаються на всій соціальній системі.

Орієнтація на інновації та розвиток сектору ІТ забезпечує економічне зростання всіх розвинених і деяких країн, що розвиваються (Японія, Китай, Ізраїль, Малайзія, Індія). Саме уряди цих держав були основними інвесторами у сфері високих технологій, а також здійснювали підтримку даної галузі в формі преференцій, створення прозорих умов для ведення бізнесу, всебічної підтримки малого та середнього бізнесу [2].

Характерною ознакою світової економіки в даний час є безпрецедентне посилення конкуренції. Вживають і перемагають в конкурентній боротьбі лише ті компанії, які

використовують найбільш ефективні способи організації бізнесу. Однією з найбільш сучасних і успішних моделей господарювання, що дозволяє добитися конкурентних переваг в умовах усе більш відкритих національних економік, є ІТ індустрія, зокрема аутсорсинг. Близько 90% розробників на ринку орієнтовані на аутсорсинг. В цілому у сфері розробки програмного забезпечення зайнято приблизно 50-65 тис. українців.

Клієнти аутсорсингових компаній продовжують платити в доларах, тому з підвищенням курсу прибуток зростає. На внутрішньому ринку такого немає, інфляція призводить до зменшення прибутку, при цьому витрати, наприклад, на утримання офісу, продовжують зростати. Внутрішній ІТ-ринок продовжує скорочуватися. Через економічні проблеми в країні він впав в 2014 р приблизно на 45-50% [7].

З іншого боку відбувається уповільнення розвитку аутсорсингового бізнесу. У поточному році темпи зростання експорту послуг з розробки ПЗ з України скоротилися до 5%, замість 20-25% у минулі роки, а деякі компанії закрилися взагалі. Частина клієнтів перевела свої замовлення з України в інші країни. Спостерігається зниження потреби в ІТ-кадрах як в компаніях, орієнтованих на внутрішній ринок, так і на аутсорсинг. При цьому останнім все одно не вистачає кваліфікованих кадрів [7].

Не дивлячись на те, що ще на початку ХХ ст. деякі західні компанії почали передавати ведення бухгалтерського обліку бухгалтерам, які мають приватну практику, або зовнішнім спеціалізованим компаніям, аутсорсинг в його сучасному вигляді був створений лише в 1963 р. компанією Electronic Data System (EDS), яка спеціалізується на аутсорсингу інформаційних технологій, або ІТ-аутсорсингу [1].

Аутсорсинг почав поширюватися в 80-х роках ХХ ст. — як ефективний спосіб зниження витрат і збільшення прибутковості. У 90-х рр. прийшло усвідомлення того, що аутсорсинг — це не просто один із способів підвищення прибутковості підприємств, але і міра, сприяюча оптимізації їх організаційної структури і підвищенню ефективності всієї діяльності за рахунок зосередження на основних функціях підприємства і передачі побічних, службових функцій зовнішнім фахівцям.

Він стає усе більш популярним по мірі того, як компанії починають розрізняти основні бізнес-процеси, що приносять найбільшу віддачу, і допоміжні, які забезпечують підтримку основного бізнесу. Будь-яка не основна функція в даний час може бути передана спеціалізованим компаніям: управління кадрами, логістика, бухгалтерія і багато інших. Але на аутсорсинг не передаються ті функції, в яких передбачаються інновації. Тобто, сенс аутсорсинга зводиться до формули: треба зосередити всі ресурси на тому виді діяльності, який є основним для компанії, і передати допоміжні і супутні надійному і професійному партнерові [2].

Найбільш типові підстави для використання аутсорсингу представлені на рис. 1.

Аутсорсинг може приносити компанії значні і багаточисельні переваги:

- скорочення об'ємів інвестицій неосновних фондів;
- зосередження на основній діяльності;
- зниження витрат на створення і підтримку робочих місць;
- відсутність залежності від хвороб або звільнення працівників;
- використання висококваліфікованих фахівців з обширним досвідом роботи, наймання яких було б дуже дорогим або не раціональним;

- використання багатого досвіду компанії, що надає послуги в області робіт для інших компаній, тобто можливість для організації вчитися у свого постачальника послуг;
- впровадження передових технологій через спеціалізовану аутсорсингову компанію;
- підвищення конкурентоспроможності компанії, яка користується послугами аутсорсера.

Рис. 1. Основні підстави використання аутсорсинга [1]

Слід зазначити, що аутсорсинг — продукт сучасних тенденцій розвитку світової економіки, протилежних тенденціям монополізації. Це методологія адаптації управління організацією до умов ринку, що дозволяє швидко входити в новий бізнес, використовуючи всі наявні можливості зовнішнього середовища, у тому числі в окремих випадках і ресурси конкурентів.

Аутсорсинг розвинувся за останні декілька десятиліть настільки, що зміг проникнути в багато сфер виробництва, тим самим, відкриваючи величезні можливості для макроекономічного розвитку держав і світової економіки в цілому.

В даний час розрізняють три види аутсорсинга: виробничий, інформаційних технологій і бізнес-процесів.

Виробничий аутсорсинг має на увазі, що компанія віддає частину свого ланцюгу виробничих процесів або весь цикл виробництва сторонній компанії [3]. На наш погляд, виробничий аутсорсинг дозволяє компанії:

- зосередитися на розробці нових продуктів і послуг, що важливо в умовах стрімко змінюючихся технологій і попиту для забезпечення конкурентної переваги;

- збільшити гнучкість виробництва — адже на невеликих підприємствах простіше займатися перебудовою виробничого процесу і диверсифікувати продукцію, яка випускається;

- вести бізнес на ринках з дешевою робочою силою.

Наступним видом є аутсорсинг бізнес-процесів, що включає у себе передачу сторонній організації окремих бізнес-процесів, які не є для компанії основними. З їх числа на аутсорсинг можуть бути передані: управління персоналом, бухгалтерський облік, маркетинг, реклама, логістика. Зараз аутсорсинг бізнес-процесів, не дивлячись на свій швидкий розвиток, ще не дуже поширений. Компанії бояться втратити контроль, уникають довіряти стороннім комерційні таємниці, багато хто з них не схильний до змін [4].

Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг) — це передача спеціалізованій компанії повністю або частково функцій, пов'язаних з інформаційними технологіями, а саме:

- обслуговування мережевої інфраструктури;
- проектування і планування автоматизованих бізнес-систем з подальшим постійним розвитком і супроводом;
- розміщення корпоративних баз даних на серверах спеціалізованих компаній;
- управління інформаційними системами.

Активний розвиток ІТ-аутсорсингу у всьому світі пояснюється тим, що у зв'язку із стрімким розвитком технологій компаніям складно самостійно відстежувати появу технологічних нововведень і своєчасно впроваджувати їх, не маючи великого штату технічних фахівців [5].

До переваг, які отримують підприємства від аутсорсингу, можна віднести зниження собівартості функцій, переданих аутсорсеру. Останній, як правило, здійснює виконання доручених йому функцій дешевше унаслідок спеціалізації у вузькій предметній області і завдяки ефекту масштабу, який досягається при виконанні однотипних операцій одночасно для великої кількості клієнтів.

Ще одним позитивним наслідком спеціалізації є підвищення якості і надійності виконання переданих на аутсорсинг функцій, оскільки при вирішенні схожих завдань компанії-аутсорсери вже накопичили великий досвід і можуть використовувати новітні технології і висококваліфікований персонал. Аутсорсинг дає також можливість залучити співробітників замовника, які обслуговували раніше виконання делегованої аутсорсеру функції, які добре знають специфіку своєї компанії [6].

На сучасному етапі більш ніж 70% підприємств в США передають на аутсорсинг 10-15% своїх ІТ операцій. Паралельно збільшуються витрати на ІТ аутсорсинг з інтенсивністю — 18-22% на рік [1]. Географічна структура найбільших ІТ-ринків світу представлена на рис. 2.

Аутсорсинг не панацея від усіх проблем підприємства, а тільки один з сучасних бізнес-інструментів раціоналізації та оптимізації використання ресурсів і створення додаткової вартості. Сьогодні на світовому ринку паралельно йдуть процеси як укладення аутсорсингових угод (або виділення підрозділів в самостійні підприємства), так і розірвання цих угод у зв'язку з їх неефективністю або зміною умов бізнесу. За статистикою до 50% аутсорсингових угод зазнають невдачі (рис. 3). У сфері

ІТ подібних невдач ще більше. Одна з найважливіших причин — ігнорування або недооцінка підприємствами стратегічного характеру аутсорсингу.

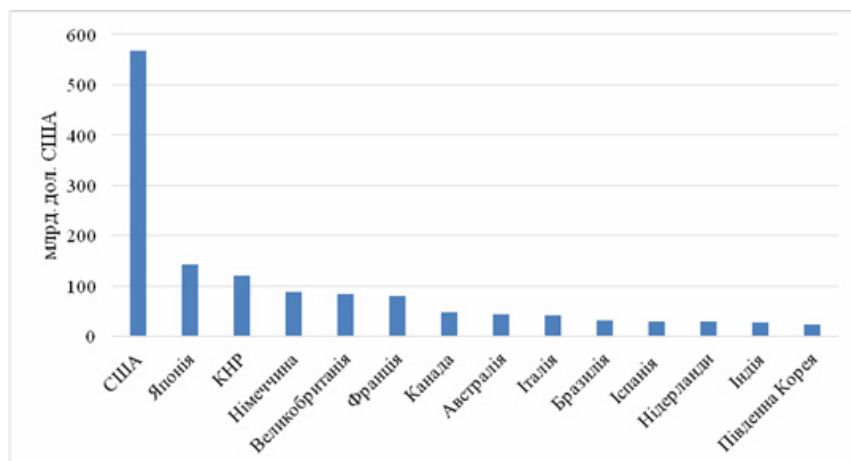

Рис. 2. Об'єм найбільших ІТ-ринків світу (2014 р.) [7]

В даний час на ринку переважає придбання послуг ESP у вигляді разових замовлень і термінових проектів по впровадженню ІТ. У моделі класичного аутсорсингу (довгостроковий контракт з передачі частини бізнес-процесів) затребувані в основному послуги початкового рівня, такі як підтримка обладнання та ПЗ, управління корпоративними мережами і т. п. [2]

Рис. 3. ІТ-аутсорсинг у структурі ринку закупівлі ІТ-продукції та послуг державними і комерційними організаціями за категоріями, 2014 р. [7]

З іншого боку, все більшим попитом починають користуватися послуги центрів обробки даних (Data Center) і забезпечення відновлення та безперервності бізнесу (disaster business recovery, business continuity), особливо з боку підприємств, що мають критичні для бізнесу додатки (mission critical), включаючи фінансовий сектор, небезпечні і безперервні виробництва і т. п.

Постановка стратегічних цілей в області ІТ здійснюється на базі загальної бізнес-стратегії підприємства в процесі її розробки. Основним завданням цього етапу є

визначення функцій, передача яких в обслуговування та управління зовнішнім постачальнику можлива і не суперечить стратегії розвитку підприємства.

За минулі роки, з тих пір, коли почалася реалізація спроб держави зробити позитивний вплив на розвиток галузі, стало очевидним, що одними податковими пільгами добитися результату створення конкурентних переваг для українських і зарубіжних ІТ-компаній неможливо. Необхідне впровадження ряду заходів:

- комплекс заходів, що дозволяє вийти на якісно новий рівень функціонування галузі (на сьогодні більшість компаній орієнтовані на роботу з закордонними замовниками, а внутрішній ринок залишається в зародковому стані);
- цілеспрямована протекціоністська політика держави по роботі з українськими розробниками;
- правила, що визначають пріоритетність у постачанні місцевого продукту, розробленого українськими компаніями, в державному секторі, місцевих органах влади;
- стимулювання з боку держави закупівель місцевого продукту приватними підприємствами шляхом часткового субсидування або зменшення податкового навантаження за роботу з Українськими компаніями-розробниками;
- підтримка стартап-руху, який створює фундамент для виникнення нових підходів і тенденцій, дозволяє стати колыскою великого бізнесу в майбутньому;
- створення середовища для фізичного комфортного розташування гравців ринку ІТ.

Даний підхід не є новим і повсюдно використовується розвиненими країнами та країнами по всьому світі.

Висновки. Явище аутсорсингу стало можливим і актуальним саме в умовах глобалізації. Безумовно, аутсорсинг розвивається і трансформується згідно новим можливостям і потребам економіки і суспільства. Його не можна розглядати тільки в чорному або білому кольорі, оскільки для кожного з учасників економічних процесів, воно може мати як недоліки, так і переваги. Певною мірою можна говорити про те, що аутсорсинг інтегрує процес виробництва і нівелює різницю у розвитку між ядром і периферією, умовним поділом на країни «першого» і «третього» світу.

Для країн, що розвиваються аутсорсинг відкриває можливості використовувати кваліфікованих фахівців і виконувати на постійній основі вигідні замовлення якісно, але за більш низьку плату, ніж розвинені країни. Завдяки аутсорсингу в країнах, що розвиваються, створюються нові робочі місця, що потребують високого освітнього та професійного рівня, збільшується число охочих освоїти технічні спеціальності. Таким чином, відбувається становлення інноваційної інфраструктури, яка визначає нову якість економічного зростання країн, що розвиваються.

До сильних сторін України відносяться фактори людського капіталу (високий рівень грамотності дорослого населення й охоплення населення вищою освітою), низька вартість мобільного зв'язку та інтернету. Але в нашій країні не розвинений внутрішній ринок, недостатнє фінансування ІКТ сектора, неефективна юридична система і слабка сприйнятливості компаній і державних структур до впровадження інформаційних технологій - все це заважає державі піднятися в рейтингу вище.

Для розвинених країн очевидною перевагою стають надходження до бюджету від податків успішних корпорацій. Зате дискусійним залишається питання про втрату робочих місць місцевим населенням.

1. *Аникин Б.А.* Аутсорсинг и аутстаффинг: Высокие технологии менеджмента: Учеб. пособие / Б.А. Аникин, И.Л. Рудал. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 184 с.;
2. *Балдин К.В.* Управленческие решения: учебник / К.В. Балдин, С.Н. Воробьев, В.Б. Уткин. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2004. – 496 с.;
3. *Брінь П.В.* Використання аутсорсінгу як санаційного заходу по зменшенню витрат на промисловому підприємстві / П.В. Брінь // Научные труды ДонНТУ. – 2008. – Серия: экономическая. Выпуск 33-1 – С. 119 – 124;
4. Дата-центр на аутсорсинг: рынок на подъеме [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.computerra.ru/cio/2722> (08.06.2015) – Назва з екрану;
5. *Филина Ф.Н.* Аутсорсинг бизнес-процессов проблемы и решения / Ф.Н. Филина – М.: Феникс, 2011. – 84 с.;
6. The Global Competitiveness Report 2013-2014 [Электронный ресурс]. Режим доступа до статті: http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_Rankings_2012-13.pdf/;
7. The 2014 Global Outsourcing 100 [Elecrtonic Resource]. – Режим доступа <http://www.iaop.org/content/19/165/3437> (21.03.2015);
8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / М.В. Стріха, В.С. Шовкалюк, Т.В. Боровіч та ін. – К.: МОН, 2009. – 30 с.